

Loomemajandus – Eesti loojad o

Mida õigupoolest tähendab sõna „loomemajandus”? Kas sedavõrd laia mõiste alla mahtuvatel inimestel on ühiseid huviseid ja vajadusi? Eesti Tuleviku-uuringute Instituudi direktor Erik Terk ning teadurid Silja Lassur ja Külliki Tafel-Viia tutvustasid tänava tehtud suurt uuringut „Eesti loomemajanduse potentsiaal ja arenguks vajalikud riiklikud toetusmeetmed”.

Loomemajanduse mõiste on väga lai, ka ajakirjandus käib selle alla. Mis ühisosa on minul mõne tipparhitektiga, kes sõidab mööda maailma lennufirma äriklassis ja muretseb sellepärast, kas tema ihurätsep saab ikka ülikonna õigeks ajaks valmis, või hoopis kunstitudengiga, kes sööb iga päev makarone ja muretseb selle üle, kas tal kuu lõpus ikka söögiraha jätkub?

Erik Terk: Te kõik tegelete mingit pidi sümbolite loomisega, identiteedi mõjutamise ja kujundamisega. Keegi teist ei treijuppe, etteantud klotse. Näiteks tekstiilitootja tegevus ei lähe loomemajanduse alla, aga moedisaineri oma läheb, sest ta paneb riidele selle juurde, mis sümbolite ja identiteediga seostub. Kui ajakirjandus annaks lihtsalt teateid edasi, kui ajakirjandus oleks ainult Riigi Teataja, siis võiks tõesti küsida, kas peab rääkima loomemajandusest. Aga ajakirjandus tegeleb vist ikka millegi muuga...

Väike vahe tuleb sellest, et teadust me loomemajanduse alla ei pane. Kui paneks, siis võiks öelda, et ühele poole kuulub rutiinne tegevus ja teisele poole mittestandardiseeritud loometegevus. Muuseas, kõige laiemate kontseptsioonide kohaselt võib ka teaduse loomemajanduse alla liigitada ja mõnel pool nii tehaksegi. Meie Eestis praeguse käsitluse järgi teadust loomemajanduse alla ei liigitata.

•• **Agas kui vaadata poliitiku seisukohast, riigi või kohaliku omavalitsuse vaatenurgast, kes peavad tegema konkreetseid otsuseid, konkreetseid regulatsioone ja konkreetset poliitikat nende valdkondade suhtes. Kuidas on nii erinevate asjade nagu arhitektuur, ajakirjandus või kujutav kunst suhtes võimalik ajada ühte loomemajanduse poliitikat?**

ET: Tegelikult see häda nende poliitikate tegemise koha pealt tõesti on, et tervikuna on teema piisavalt heterogeenne.

Külliki Tafel-Viia: Sageli tehakse ka nii, et väga üldisel tasemel lepitakse kokku mõned

üldpõhimõtted ja erinevad allvaldkonnad jaotakse omakorda omavahel paremini hakuavatesse gruppidesse, mille suhtes saab poliitikatega konkreetsemaks minna.

ET: Disainitoetuspoliitika, arhitektuuritoetuspoliitika või mõni muu. Aga samal ajal, kui teha näiteks loomeinkubaatoreid või regenereerida linnaosasid, siis need on valdkonnad, kus on väga palju erinevaid loomemajanduse valdkondi koos. Nii et on nii sektoraalseid kui ka läbivaid poliitikaid.

•• **Ajakirjanduses on asjad paigas. Siin on olemas struktuur, teatakse, kuidas raha teenida, inimesed, kes tulevad ajakirjandusse, saavad aru, kuidas asjad toimivad ja mida peavad tegema. Teisalt, keegi kunstitudeng astub kooli lõpetades piltlikult öeldes õhku, ta on päris omapead, alustaval kunstnikul puudub see süsteem ja väljund, kuidas oma tegevusega raha teenida.**

ET: Ajakirjanduse ja trükivärk ning mõned muud on veel, mis natuke langevad välja. Ühine on aga see, et tegemist on loovate inimestega. Ja loovatel inimestel meeldib kusagil töötada, meeldib kusagil elada, meeldib mingit pidi suhelda ja siit hakkavad need ühised punktid jooksuma. Me tegelikult tegime kunagi ammu ka ühe uuringu, mis näitas, et meedia langes päris paljude parameetrite järgi sellest üldisest mustrist kõrvale. Ta on ilmselt ikkagi oma protsessina rohkem standardiseeritav kui enamik teisi.

•• **Kui skepsisega veel jätkata, siis mulle jääb vahel mulje, et loomemajandus on ülevallt alla defineeritud asi. Et inimesed ise, kes loomemajanduse eri valdkondades tegevad, et nemad ei näe ennast ühtse kogumina, nagu näiteks võib-olla mõned töösturid ennast näevad...**

ET: Eks seal tööstuses võtab ka hästi palju aega, et ühisosa leida, et koostööd tegema hakata. Eesti uusettevõtlusel on mõtteviisi ikka väga selline, et koostööd teen siis, kui teistmoodi enam üldse ei saa. Ma ei arva, et loomemajanduses oleks



Erik Terk, Külliki Tafel-Viia ja Silja Lassur

väga teistmoodi. Siin on koostööstusest ehk isegi rohkem aimu kui ettevõtlusest tervikuna.

KTV: Tõsi on muidugi see, et termin „loomemajandus” ise on imporditud. See ei ole altpoolt algatusena või tõukena tulnud. See ülevallt poolt tulnud terminoloogia või kontseptsioon on ehk tõesti tekitanud siin-seal tõrkeid.

ET: Keegi ütleb, et kurat, ma olen kogu aeg tarbekunstnik olnud ja nüüd pean olema mingi loomemajanduse tegelane.

•• **Küüniliselt küsides jääb vahel mulje, et kusagilt on Euroopa rahad peale tulnud,**

n valmis, Eesti tööstus veel mitte



ministeeriumile käsk kätte antud, et teie Eestis arendage kah loomemajandust...

ET: Pärnis nii see siiski ei ole. Kontseptiooni ülekandmise-importimisega on tegu küll, aga ületulek hakkas ikkagi enne, kui asi rahade juurde jõudis. See võttis üks jagu vaeva, et saime loomemajanduse Euroopa tugifondidesse sisse räägitud. Niimoodi ei olnud, et Brüsselist tuli käsk peaministrile ja rahandusministrile loomemajandust arendama hakata.

Teiseks, meil on päris palju neid loomeinimesi, kes välismaal õppinud ja töötanud ning kes näinud seal igasuguseid loomemajanduse meetmeid. Eestisse tagasi tulles küsivad

Niimoodi ei olnud, et Brüsselist tuli käsk peaministrile ja rahandusministrile loomemajandust arendama hakata.

nad, et miks meil pole seda ja seda ja seda, et vaat seal riigis on. Ja õige ka küsida. Nii, et see ei ole ainult ülalt alla toimunud, vaid väga palju on käinud üksikute inimeste, nende teadmiste ja kogemuste kaudu.

•• **Selle intervjuu taustaks olevat Eesti loomemajanduse uuringut tehes suhtlesite eri inimestega. Leidsite te erinevusi ka nende teadlikkuses või huvis?**

KTV: Meil oli kolm vastajate gruppi. Kõigepealt loomevaldkonna inimesed, siis avaliku sektori inimesed, nii riigi kui ka kohaliku omavalituse esindajad, ja kolmandaks tööstussektori esindajad. Kõik grupid – kaasa arvatud avaliku sektori esindajad – leidsid, et kui kellegi teadlikkust tuleb tõsta, siis on nendeks avaliku sektori inimesed. Kõige teadlikumad on ikkagi loomeinimesed ise. Kõige vähem oli vastajate hulgas ja kõige vähem ka huvitas vastamine tööstussektori inimesi.

ET: Tööstussektor ei ole harjunud selle sõnaga (loomemajandus – toim) rääkima. Ta võib midagi öelda disainist, kas ta seda kasutab või ei kasuta, miks ja kuidas kasutab, aga laiema kategooriaga ta ei oska ennast seostada.

See ei puuduta muidugi ainult tööstust, vaid ettevõtlust laiemalt, kuid nemad vaatavad kultuuri peale ikkagi spondeerimise vaatenurgast. Seda, et vaadataks loomemajandusele kui ettevõtlusele, kohtab harva. Need investorid, kes enda jaoks selekteerisid, et investeerida sellesse või teise loomemajanduse valdkonda – nendega on häda. Neid nagu polegi.

•• **Ma vaatan teie uuringut ja näen, et küsitletute hulgas on ka loomemajanduse määndžere, näiteks telejaamade juhte. Mida selliste suurte ettevõtete juhid loomemajandusest arvavad? Nad ise tegelevad päevad läbi eelarvete, personaliga, suhtlevad pankade ja raamatupidajatega. Nad ise pole loojad, aga juhivad toimivaid loomemajanduse ettevõtteid. Võiks öelda loomemajanduses tegevate määndžeride vaatenurk?**

ET: Vaid paaris allsektoris üldse on neid suuremaid loomemajanduse firmasid. Peale meedia on veel infotehnoloogias mängutarkvara ja mõned arhitektuuribürood on ka suured. Osas allsektorites on aga peaaegu ainult mikrofirmad. Niipalju kui mina võin mõne kontakti põhjal rääkida, siis selliste suurte firmade juhtidel on kaks eri tasandit. Üks pool on firma ringi ajamine, mis on samasugune nagu igal teisel majandusorganisatsioonil. Ja teine pool, et kuna tegemist on loomemajandusega, siis on tema alluvateks üsna spetsiifilised inimesed. Kõrge loomepotentsiaaliga inimesed oma soovide, tahtmiste, ideede, ambitsioonidega ja tujudega. Väga tihti sõltub ta piiratud arvust inimestest, näiteks teles sõltub mõnest saatejuhist-staarist. See on väga erinev seis võrreldes saapavabrikuga.

Silja Lassur: Uurimusest tuli välja et määndžeride probleem on väga suur. Pole tegelikult määndžere, kes nendes valdkondades orienteeruks. On selge, et see üks looja-maalikunstnik ei saa kõigega tegeleda, olla looja, määndžer, müügijuht ja raamatupidaja kõik ühes isikus. Üksik indiviid ei jaksa ja see pole ka mõeldav.

ET: Siin tulebki vahe, et enamikus loomemajanduse valdkondades käib kasv sedapidi, et alguses on üksikud loojad ja siis tekib vajadus tugistruktuuride järgi, et keegi müüks, keegi esindaks ja keegi reklaamiks. Samal ajal meedias ja mõnes teises valdkonnas käivad asjad teistpidi. Ei ole niimoodi, et asi hakkab üksikutest kirjutavatest ajakirjanikest ja sealt areneb edasi. Kõigepealt peab ikkagi ajaleht olema. See loogika jookseb teistmoodi.

•• **Mina, võib-olla selle pärast, et olen majandusajakirjanik, võin vabalt rääkida, et toodan artikleid ja toodan lugusid. Ma räägin majanduskeeles. Aga kas kunstnikel meeldib rääkida rahast ja majandamisest või on ikka kunst kunsti pärast suhtumine?**

SL: Eks ikka seda on ka. Kui räägime määndžeridest loomealal, siis räägimegi inimestest, kes oskavad kahte keelt. Kes oskavad rääkida loomeinimestega ja kes oskavad rääkida ka äriinimestega. Et neid kahete poolt kokku viia, siis olekski vaja „tõlke“. Meie haridussüsteemist neid ei tule. Ei tule piisavate äriteadmistega kunstnikke. Ei tule piisavate loometeadmistega äriinimesi.

ET: Palju sõltub inimestest ja valdkonnadest. Mõni loomeinimene ütleb, et loomeprotsess ei saa olla eesmärgistatud küsimusele, kui palju ma selle eest teenin. »

Loomulikult võib keegi pärast müüa, aga protsess ise peab olema merkantiilsest poolest vaba. Teine ütleb jälle, et see on jama jutt, et kui ma midagi teen, pean ma ikkagi lähtuma, kellele ma teen ja milleks seda vaja on. Mõlemad seisukohad on olemas. Ei ole nii ühene, et nad mõtleavad ainult nii või mõtleavad ainult naa.

SL: See sõltub natuke ka allvaldkonnast. Näiteks disainer ei saagi niimoodi rääkida, et ta teeb tooli iseenda jaoks. Ta teebki alati kliendi jaoks.

Kas kunstnikke üle ei toodeta? Neid tuleb ja tuleb, sisenemisbarjäär on madal ja iga teine teismeline arvab, et temast saab geniaalne looja, muusik, kunstnik, luuletaja?

ET: See ei ole madal sisenemisbarjäär ettevõtlusesse. Barjäär on madal selles mõttes, et keegi ei takista teil midagi paberile joonistamast.

KTV: Ma arvan, et ärijuhtimises on veelgi madalam sisenemisbarjäär. Üldjuhul on sul ikkagi vaja mingeid töövahendeid. Paljudel juhtudel on need väga kallid...

ET: Näiteks klaasikunstnikel.

KTV: Kui lõpetate akadeemia, siis õppimise ajal teatud osa õppevahendite puhul toetas veel akadeemia, pärast kooli alustad päris nullist..

•• Ma mõtlen pigem seda, et sõltuvalt ärist on sisenemiskulud väga erinevad. Kirjastuse püstipanemiseks ei kulu palju raha, aga tööstuses võib tehase ehitamine maks- ta sadu miljoneid või miljardeid.

KTV: Ma arvan, et ka kunstivaldkondades on need erinevad.

SL: Eks see sõltub. Kui olete graafiline disainer, siis piisab tõesti arvutist ja paarist heast programmist, et oma äri alustada. Aga kui olete klaasikunstnik, katsuge siis. Teil on vaja ahju ja muid tingimusi seal juures.

•• Kui teie seda Eesti loomemajanduse uuringut kokku panite, kas oli ka üllatusi? Üllatusi selles mõttes, et alguses arvasite nii, aga pärast uuringut muutsite oma arvamust? Kas uuringust selgus asju, mida te ise enne ei teadnud?

KTV: Mõni aegvarem tegime samal teemal uuringu ja siis oli loomemajanduse kui sellise suhtes teatud skeptitsism. Uut uuringut tehes mõtlesime, et kui nüüd läheme uuesti küsima, siis kohtame jälle sellist vastuseisvat hoiakut, aga seda hoiakut tegelikult ei tulnud. See tuli küll selgelt välja, et vahepeal on toimunud muutus. Sõna „loomemajandus“ ei aja loojatel enam karvu turri.

ET: Minul oli sama emotsioon. Ma ise kartsin eriti terminit „loometööstus“, et see äri-



Sõna „loomemajandus“
ei aja loojatel enam
karvu turri.

tab veel enam. Kui aga neid sõnu loome kontekstis tarvitada, siis suhtumine on täiesti normaalne, ei tekita erilisi reaktsioone.

KTV: Teiselt poolt aga lootsime, et tööstusvaldkonna inimesed tulevad teemaga rohkem kaasa, kuid seda murrangut ei ole toimunud. See oli võib-olla negatiivne üllatus. Hoolimata sellest, et tööstussektoriga on palju tegeletud, läheb jää murdmisega ikkagi veel aega.

ET: See sõltub väga palju sellest, mis asi Eesti tööstus on. Kui Eesti tööstussektor ei ole ise ninapidi lõpptarbijaga koos, vaid ta teeb asju allhankena kellelegi teisele, näiteks Soome firmadele, siis motivatsioon ei saagi olla väga suur. Kui Eesti tööstuse struktuur muutub ja lõpptoodangu tegijate osatähtsus suureneb, siis muutub ka suhtumine.

•• Kuidas loojad ise loomemajandusele vaatavad? Kas nad vaatavad sellele võimalusena raha teenida? Lisaraha teenida?

ET: Selle küsimuse konstruktsioon viitab, et muidu nad ainult loovad, ja siis kusagil tuleb mingi moment, kus saab hakata raha teenima. Need kaks asja ei eristu. Neil on muidugi teatud probleeme enda tajumisega ettevõtjatena, enda tajumisega majanduses

osalevate subjektidena. Samas nende põhi-tegevus tegelikult ongi osalemine majanduses, üks osa tööhõives, mitte eraldi kusagil taevast olemine ja kunsti loomine.

SL: Kui rääkida lisarahast, siis minu arva-tes loomeinimesed rõhuvad pigem sellele, et linn ja riik peaksid tegelema keskkonna ja tugistruktuuride loomisega. Nad ei oota ega arva, et loomemajanduse kaudu peaks tulema kunstnikule rohkem n-ö pappi. Pigem nad ootavad tugistruktuure, info kogumist ja info vahendamist.

•• Aga kas iseorganiseerumist ka paistab? Muidu käib ainult jutt, et riik teeb, linn teeb, aga ise...

SL: Mõnedes sektorites toimib iseorgani-seerumine paremini, Tallinn Music Week on väga hea näide. Ja disainerid on suhteliselt hästi organiseerunud ja hästi aktiivsed.

KTV: Nad näevad tegelikult seda, et asi hakkaks palju paremini liikuma, kui nad ise saavad oma valdkonda altpoolt koondada. Niikaua, kui jäädakse üksiktasandi vajaduste ja soovide peale, niikaua ei juhtu midagi. Sellest saadakse väga hästi aru.

•• Kuidas on haridusega? Ega kusagil ju ei õpetata ameteid nagu kirjastaja või tele-jaama juht või galerist?

ET: See see jama ongi.

•• Aga ega pole vist mujal maailmas ka kuigi palju teistmoodi?

ET: Teemat võib vaadata kahelt poolt. Ühelt poolt loomeinimeste enda õpetamine majanduse teemadel. Siin on rohkem toimunud. Näiteks kunstiakadeemias ettevõtluse



lugemine – tean et need, kes kuulunud, ütlevad, et väga ägedad loengud. Aga teiselt poolt loomemajanduse tugistruktuurides tegutsevate abistavas rollis olevate inimeste koolitus, seal liiguvad asjad aeglasemalt.

KTV: Räägitakse väga palju, kunstniimestele võiks õpetada ettevõtlust. Samas võiks ju ka ärijuhtimise puhul olla võimalus spetsialiseeruda eri suundadesse ja kas või liikuda kunstivaldkonna mänedžeriks. Ärijuhtimine on ise nii üldine, aga ehitus-ettevõtte, galerii või meediaäri juhtimine on eri asjad. Teil peavad olema teadmised valdkonnast. Sellest üksi ei piisa, et paneme kunstiakadeemia tudengitele veel mõne ettevõtlusalase loengu.

ET: Inimesed on erinevad. Mõni kuulab ettevõtlusalast loengut ja saabki idee hakata loomemajandusega tegelema. Mõni teine jälle, vaatamata sellele, et võib olla väga särav inimene, ei tule lihtsalt selle peale.

KTV: Päril paljud kunstiakadeemia lõpetajad peavad ise endale töö tekitama. Ega neid töökoht kusagil ees ei oota...

•• Ma ise mõtlesin ka, et oletades, kui mina lõpetaksin kunstiakadeemia, siis mis mind ees ootaks? Kuskohast tuleb minu elatis ja minu sissetulek?

KTV: Ise loon endale ettevõtte ja ise teen seda raha. Nende jaoks ei olegi äri ja ettevõtlus sugugi nii kauged teemad. Päril paljudel juhtudel on see igapäeva elu osa. Pigem on küsimus selles, et nende tööd ei väärtustata piisavalt, et saaks ära elada. Nii nad tihti killustavad ennast eri asjade vahel. On koolis õpetajad, teevad mingit teist tööd ja teevad kunsti hobi korras.

•• Aga võib-olla nende tööd ei olegi rohkem väärt?

KTV: Noh... see on natuke karm hinnang.

ET: Eks ole muidugi igasuguseid. Kellel on ja kellel ei ole.

•• Ma ei taha halvustada, ma lihtsalt nendin, et selline see turumajandus lihtsalt on. Kui teie maali ikkagi ei osteta hinnaga X, mis siis teha...

ET: Siin on kaks ise asja. Kas me räägime kunstist või räägime loomeettevõtlusest. Kui me räägime loomeettevõtlusest, siis peab muidugi olema klient, kes ostab. Mis aga ei tähenda, et kogu kunst peab selle termini alla käima.

•• Eks ta muidugi nii ole, et kirjanikud töötavad kusagil reklaamiagentuuris copywriter'ina ja kunstiakadeemia lõpetajad küljendavad oma ajakirju...

SL: Oluline teema selles kontekstis ongi oskus ennast turundada. Hind sõltub sellest, kui hästi oskad müüa. See kehtib peaaegu kõigi toodete kohta. Turundus ja müümine on üks nõrgimaid külgi kogu Eesti ettevõtluses, mitte ainult loomemajanduses.

KTV: Tuleb muidugi vaadata, et kui teil on mingi mass taga, siis on turul läbi lüüa tunduvalt lihtsam...

ET: Kui arengut lähemalt uurida, siis enamasti on niimoodi, et kõigepealt on FIE, siis on mikroettevõtte ja siis ehk mõni suurem ettevõtte. Kui süsteem areneb, peaks toimuma liikumine, et ettevõtluse kõrgemate vormide osatähtsus tõuseb. Ilmselt jääb aga väikeettevõtjaid ja ükskiüritajatest tegijaid ikkagi väga kõrge protsent alles. Kui tekiavad mingid tugistruktuurid, mis aitavad

näiteks galeriisid koondada, neid müüa, siis võib pilt öitsvamaks muutuda ja kogu asi võimsamalt toimida.

Mis need tugistruktuurid võiksid olla ja kuidas üldse võiksid tekkida?

SL: Tugistruktuurid on kahte tüüpi. Ühelt poolt inkubaatorid ja teisalt sektoripõhised arenduskeskused.

Aga ikkagi ise tekkinud tugistruktuurid?

SL: Jah, ikka ise tekkinud.

ET: Vahel võib linn või riik natuke aidata, aga midu ikka ise.

SL: Loomeinimeste enda poolt on ka vaa-de selline, et see koht või algatus võiks ikka ise tekkida. Seda ei soovi keegi, et riik ütleks, et nüüd teete teatrite arenduskeskuse.

ET: Ja tugistruktuuride teema juurde võib tuua kõik need kultuurivaldkonnas looja ja turu vahel toimetajad – projektijuhid, galeristid, promootorid. Terminoloogia on valdkonnas hästi kirju. Tippkunstnikel on näiteks omad juristid, kes jälgivad nende õiguste kaitset. Mul endal oli nii, et tegime ühe raamatu, kus oli kujunduses kasutatud Arraku maali. Nädala pärast keegi jurist helistas, et mina esindan Arraku huvisid, kas teil on autoriõiguse asjad ära klaaritud.

Hea näide, eks ole. Täiesti teine tase võrreldes mõne noore kunstnikuga, kes tuleb kunstiakadeemiast välja ja mõtleb: kuidas ma suudan kuu lõpuni ära elada?

SL: Jah, ja siin võiks kohe lisada, et neis tugistruktuurides, millest räägime, võiks olla oma jurist, kelle poolde saaksid pöörduda ka noored kunstnikud. Noor kunstnik (aga võib-olla ka enamik vanemaid kunstnikke) ei suuda ise juriste pidada.

ET: Teise äärmusesse laskudes võib tuua näiteks kadunud Michael Jacksoni, kuidas selline showbusiness töötab. Võib näha, kui keeruliseks tegelikult see tugistruktuur muutub, kui palju inimesi ja tasandeid oli tema ümber, esindamas, toetamas, turundamas, produtseerimas.

KTV: Aga lõpuks oli ta hirmsasti võlgades, nii et see ehk väga hea näide toimivatest tugistruktuuridest pole.

Kui ära suri, saab võlgadest vabaks. Pärast surma on ju ikka nii, et müügid lähevad üles ja kulud lähevad nulli...

KTV: Nojah... tundub hea äri...

Aga millised loomemajanduse valdkonnad on Eestis potentsiaalsemad? Millised vajaksid rohkem tugistruktuure ja rohkem toetamist?

KTV: Valdkonnad on erinevad ja potentsiaal on väga erinev. Nad kõik panustavad oma võimaluste ja vajaduste piires. >>



Disainer ei saa rääkida, et teeb tooli vaid enda jaoks. Pildil Eesti Kunstiakadeemia kursusetööd aastast 2006

ET: Kõigi nende aastate jooksul, mis ma olen loomemajanduse uurimisega tegele- nud, siis ühe asja võib küll väga selgelt väl- ja öelda. Loomemajanduse kogukond ise ei aktsepteeri eelistamist. Nad ütlevad alati, jätke järele, ärge hakake eelistusi tegema. Mina võin ju mõelda, et see või teine ala on potentsiaalne, aga kogukond ise on väga tu- gevalt eelistamise vastu.

KTV: Üks vastaja ütleski väga ilusalt – to- tate neid, kes tahavad teha. Pealgi, me ei tea kunagi täpselt ette, kuskohas see potentsiaal on. Spordist toodi näide, et tehti staadion ja tuli Gerd Kanter. Aga kes teadis, et tuleb ketta- heitja, oleks vabalt võinud tulla ka tõkkejooks- ja. Pigem saabki rääkida keskkonna ja algtin- gimuste loomisest, et oleks vabadus teha, ja neid, kes tahavad teha, neid siis toetada.

•• Millised võiksid aga olla riiklikud toe- tusmeetmed, mida loomemajanduse uuring oma esikaanelgi mainib?

SL: Tugistruktuuride arendamine. See on käiku läinud. Kohe avaneb see meede.

ET: Ja need on ikkagi isetekkinud struk- tuurid, mida toetatakse. Need, keda toeta- da, peavad olemas olema.

SL: Jah, riik ei ütle ette, et tuleb teha seda, seda ja seda. Nad peavad ise välja mõtlema, milleks neil on toetust vaja, mida nad tahavad teha ja arendada. Veel välja pa- kutud meede, et üks protsent avalike objek- tide ehituskuludest läheb keskkonna loomi- seks. Seda arutatakse.

KTV: Ja enne sai räägitud, et alustaval loomeinimesel on puudus töövahenditest, ühekaupa neid toetada ei jõua, aga...

ET: See on analoogiline alustava ettevõt- ja toetusega, mis toimib majanduses üle- üldse. Loomemajanduses on samasugune vajadus.

SL: Väga oluline on ka püüda leida meet- meid, kuidas siduda tööstus- ja teenindus- sektoreid loomemajandusega. Üks variant, mis välja pakuti, on nn loomeosakud. Praegu on meil ju innovatsiooniosakud. Võiks teha samasuguse skeemi loometegevuse jaoks.

ET: See oleks nagu vautšer, mille saab ku- lutada näiteks disainifirmas. Selle abil saab ka lähendada eri valdkondi.

KTV: Ma eeldamegi ju seda, et loomesek- tor üksi ei saa lõpmatuseni kasvada ja mah- tu tekitada. Maht tuleb pigem tänu seostele teiste sektoritega. Näiteks teenindussektori ja infotehnoloogiasektori kaudu.

ET: IKT on väga võimas sektor oma po- tentsiaalilt.

SL: Loomemajandusel on väga suured võimalused ka turismisektoriga sidumisel. Kuidas teha kultuuriturismi?

KTV: Ja kohe haakuvad teemasse ka muuseumid, teatrid, kontserdid, käsitöö...

•• Kas saab rääkida ka loomemajandu- sest kui ekspordiharust?

ET: Me ei ole tegelikult veel päris küpsed, et loomemajanduse kui ekspordiharu teemat korralikult läbi töötada. Praegu käib väga tu- gevalt jutt koduturust, sellest, mida Eestis teha saab. Tulevikus võiksid mõned valdkon- nad läbi lüüa ka rahvusvahelisel turul.

•• Kuidas on sellise asjaga nagu infra- struktuur – ma pean silmas ruume ja hoo- neid? Kas oleks alustavad loojad võimeli-

sed Tallinnas turuhinnaga pinda hankima? Esimesena tulevad mulle meelde ühe-kahe inimese pisifirmad, kus tagatoas näiteks maalitakse, eesruumis aga müüakse neid maale ja peetakse ka kohvikut, mängitatak- se muusikat. Selliseid segavorme, pisikesed ärid ja samas loomekeskused, mida mõnes suurlinnas võib kohata kvartalite kaupa...

SL: Nagu Berliinis, eks ole. Võib-olla masu ajal on kergem. Rotermani kvartaliski avati looval. Aga põhimõtteliselt see ongi keskkonna loomine, et on mingid tänavad, kus on veel linnale kuuluvad majad, ja mida saaks eesmärgipäraselt rendile anda. Ühtegi amet- likku skeemi linnal või riigil, et loomeinimes- tele pinda pakkuda, ei ole.

ET: Me aitasime kunagi teha vanalinna strateegiat ja sinna on see teema sisse kir- jutatud. Paraku linnal endal enam ei ole väga palju pinda pakkuda. Reaalsuses räägime erapindadest. Midagi on siiski ka linnal veel, ärklikorused siin-seal. Aga tahaks öelda, et küsimus ei ole ainult tegutsemise ja müügi- pindade tekitamises, vaid et loomeinime- ise seal ikkagi elaks.

Lisaks saab tuua kõik need vanad teha- sed ja sadamapiirkonna, mis praegu on out.

•• Panen tähele, et rääkides loomema- janduse toetamise meetmetest ja poliiti- katest, kõlab hoopis rohkem sõna „linn” kui sõna „riik”?

ET: Linnade roll ongi loomemajanduses potentsiaalselt suurem. Ta ongi lokaalasi. Kui me vaatame ka mujale, siis loomema- jandus käibki kihvtide arenevate linnade juurde.